

מסכת יבמות פרק ט"ז - "האשה שהלך בעלה"

1. קיט, א

רס"י

מתני'

האשה שהלך בעלה כו' לא
תנשא. הואיל ובלא בנים יצא
בעלה:

ולא תתייבם. שמא ילדה צרתה
ובגמי פריך אמאי לא תנשא
תחלוץ ותנשא ממה נפשך:

היא צרתה. מפרש בגמי':

היתה לה חמות. במדינת הים
וכשיצאה. לא היה לה בן ואין
יבם לזו אינה חוששת שמא ניתן
לה יבם אע"ג דחיישינן לעיל
שמא ילדה צרה התם הוא דכל
מה דילדה צרה בין זכר בין
נקבה מפיך לה להא מיבם אבל
חמות דאי נמי ילדה לא זקיק
לה להך אא"כ ילדה זכר וכולי
האי לא חיישינן שמא ילדה
וזכר היה:

יצתה מליאה. יצתה חמותה
מעוברת:

חוששת. שמא זכר היה:

אינה חוששת. דאיכא למימר
שמא הפילה ואת"ל לא הפילה
שמא נקבה היתה:

גמ'

לצרה אחריתי. אם באו עדים
שאין צרתה מעוברת אינה
חוששת שמא אשה אחרת נשא
ומותרת ליבם:

קיט, א משנה

האשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים,
ובאו ואמרו לה: "מת בעליך" -

לא תנשא,

ולא תתייבם,

עד שתדע שמא מעוברת היא צרתה.

היתה לה חמות - אינה חוששת.

יצתה מליאה - חוששת.

רבי יהושע אומר:

אינה חוששת.

גמרא

מאי "היא צרתה"?

הא קא משמע לן: להא צרה הוא דחיישינן,
אבל לצרה אחריתי - לא חיישינן.

2. קיט, א-ב

"לא תנשא ולא תתייבם [עד שתדע ששמה מעוברת היא צרתה]"

רש"י

רבי מאיר חייש למיעוטא. בפי הכל שוחטין (חולין ו) גבי כותים שגזר על כל כותים משום אותם שמצאו דמות יונה בהר גריזים והשתחו לה:

תשע חנויות. דתניא (שם) דף צה.) ובנמצא הלך אחר הרוב דכיון דחנויות לפנינו הן ואנו רואין שרובן מוכרות בשר שחוטא:

וסנהדרי. י"ב מזכין וי"א מחייבין דק"י"ל דזכאי (סנהדרין דף מ.) דהואיל ורוב מזכין וקמן מנהו:

דליתא קמן. כגון הכא דניזיל בטר רוב נשים שבעולם:

אימא סיפא היתה לה חמות אינה חוששת. אמאי נהי נמי דזכרים מיעוטא כדמפרש ואזיל מיהו הלך אחר רוב נשים וכיון דרוב נשים מתעברות ליכא למימר בזכרים מיעוטא דמיעוטא אלא חד מיעוטא דרוב נשים מתעברות ויולדות ומיעוט כו': ה"ג והווי להו זכרים מיעוטא וליחוש:

דאיסור כרת חששו. שמא נתעברה צרתה:

לא חששו. שמא נתעברה חמותה ואוקמה אחזקה:

מה לי איסור לאו. מי לא בעינן למיחש לספק איסור לאו כי היכי דחיישינן לספק איסור כרת הא מידי דספיקא לאו הרחקה דרבנן היא בדבר המותר דנימא לכרת עביד הרחקה ללאו לא עביד הרחקה בדבר המותר דהכא שמא איסורא דאורייתא ממש קעביד:

רישא חזקה. מיייתי לה לייבום ורובא מיייתי לה להיתר שוק דרוב נשים מתעברות ויולדות והרי ילדה צרתה ונפטרה גם היא וחזקה לא עדיף כי רובא דניזיל אבתרה הלכך לא תתייבם ולשוק נמי לא כר' מאיר דחייש למיעוטא:

סיפא חזקה לשוק. שהרי בלא יבם היתה תחלה כשיצתה ורובא לשוק דא"נ נתעברה חמותה שמא נקבה היתה או נפל דרוב עוברים נפלים ונקבות כדאמרינן לעיל דמחצה דוולדי קיימי נקבות הוו ומיעוט עוברים נפלים הוו זכרים דקיימא מיעוטא לגבי וולדות והכא נמי איכא חזקה לרוב דמרע נמי לחששא דמיעוטא דזכרים הוו להו מיעוטא דמיעוטא:

בשלקמא יבומי - לא,

דדלקמא מיעברא, וקפגעה באשת אח דאורייתא.

אלא לא תנשא, אמאי? הלך אחר רוב נשים, ורוב נשים מתעברות ויולדות!

לימא רבי מאיר היא, דחייש למיעוטא.

אפילו תימא: רבנן,

כי אזלי רבנן בטר רובא, רובא דאיתיה קמן.

כגון תשע חנויות, וסנהדרי.

אבל רובא דליתיה קמן - לא אזלי רבנן בטר רובא.

והרי קטן וקטנה, דרובא דליתא קמן היא, ואזלי רבנן בטר רובא!

דתניא:

"קטן וקטנה - לא חולצין ולא מייבמין,

דברי רבי מאיר.

אמרו לו לרבי מאיר:

יפה אמרת שאין חולצין, "איש" נתיב בפרשה, ומקשינן אשה לאיש.

אלא מה טעם אין מייבמין?

אמר להם: קטן - שמה ימצא סריס,

קטנה - שמה תמצא אילונית,

ונמצאו פוגעים בערוה!"

ורבנן סברי:

זיל בטר רובא דקטנים - ורוב קטנים לאו סריסי נינהו.

זיל בטר רוב קטנות - ורוב קטנות לאו אילונית נינהו!

אלא, מחוורתא, מתניתין רבי מאיר היא.

במאי אוקימתא? כרבי מאיר,

אימא סיפא: "היתה לה חמות - אינה חוששת".

אמאי? הלך אחר רוב נשים, ורוב נשים מתעברות ויולדות!

מיעוט מפילות, וכל היולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות.

סמוך מיעוטא דמפילות למחצה נקבות, והווי ליה זכרים מיעוטא, וליחוש!

דלקמא, כיון דאיתחזקה לשוק, לא חייש.

רישא דאיתחזק לייבום, תייבם!

אמר רב נחמן אמר רבה בר אביה:

רישא - איסור כרת, חששו.

סיפא - איסור לאו, לא חששו.

אמר רבא:

מכדי, הא דאורייתא והא דאורייתא,

מה לי איסור כרת מה לי איסור לאו!

אלא אמר רבא:

כיטב, רישא - חזקה לייבום, ורובא לשוק.

וחזקה לא עדיף כי רובא, ואייתי מיעוטא דמפילות, סמוך לחזקה, והווי ליה פלגא ופלגא - "לא תנשא ולא תתייבם".

סיפא - חזקה לשוק, ורובא לשוק,

והווי ליה זכרים מיעוטא דמיעוטא,

ומיעוטא דמיעוטא - לא חייש רבי מאיר.

3. קיט, ב

"לא תנשא ולא תתייבם [עד שתדע שמה מעוברת היא צרתה]."

ולעולם?!

אמר זעירי:

לעצמה - שלשה חדשים.

לחברתה - תשעה,

וחולצת ממה נפשך.

רבי חנינא אמר:

לעצמה - שלשה.

לחברתה - לעולם.

ותחלוץ ממה נפשך!

אבי בר אבין ורבי חנינא בר אבין אמרי תרוניהו:

גזירה שמה יהא ולד בן קיימא,

ונמצא אתה מצריכה פרוז לכהונה.

וליצרקה!

דלמא איכא דהוי בחליצה ולא הוי בהכרה,

ואמרי: קשרו חלוצה לכהן.

תנן:

"ניתן לי בן במדינת היס",

ואמרה: "מת בני ואחר כך בעלי" - נאמנת.

"מת בעלי ואחר כך בני" - אינה נאמנת,

וחוששין לדבריה - וחולצת ולא מתייבמת" (יבמות קיח:).

וליוש דלמא אתו עדים ואמרי כדקאמרה,

ונמצא אתה מצריכה פרוז לכהונה!

אמר רב פפא:

בגרושה.

רב חייא בריה דרב הונא אמר:

באמרה: "אני והוא נחבאנו במערה".

רס"י

ולעולם. בתמיהה תחלוץ ממה נפשך ותנשא לשוק:

לעצמה שלשה. בשביל עצמה תמתין שלשה חדשים דכל הנשים צריכות להמתין ג' חדשים ואפי' בעלה מת במדינת היס דליכא למיחש שמא מעוברת היא דהא זקנה ואילונית נמי צריכות להמתין שלשה חדשים כדאמרינן בהחלוץ (לעיל מב:). הלכה כולן צריכות להמתין:

לחברתה תשעה. בשביל חברתה שמא מעוברת היא צרתה צריכה להמתין ט' חדשים שאפי' חלצה לא תנשא בתוך ט' שמא חברתה מעוברת היא והולד של קיימא ואין חליצה פוטרת לזו אלא. וולד פוטר והולד אינו פוטר עד שיצא לאויר העולם:

לחברתה לעולם. בשביל חברתה צריכה להמתין לעולם עד שתדע אם יש לה וולד אם לאו:

ותחלוץ. לאחר ט' ממה נפשך ותנשא אם ילדה צרתה הרי נפטרה בולד ואם לאו הרי חליצתה פוטרתה:

מצריכה פרוז. להכריז שלא היתה חלוצה ומותרת לכהונה: **מת בני ואח"כ מת בעלי.** והריני זקוקה ליבם כבתחלה:

נאמנת. במה שאמרה מת בני ראשון ואח"כ בעלי ולא חיישין דלמא משום דרחמא ליבם קאמרה מאי טעמא הואיל ובחזקת ייבום היתה עומדת ופיה אסר עצמה על היבם כשאמרה ניתן לי בן והוא הפה יכול להתיר עצמה ליבם ולומר מת בני ראשון:

אינה נאמנת. להנשא לשוק הואיל ובחזקת ייבום יצתה וחיישין דלמא משום דסניא ליה קאמרה ניתן לי בן וחוששין לדבריה שמא אמת הן ואסורה לייבם וחולצת:

כדקאמרת. דלא היתה זקוקה לו ואין חליצתה כלום ומותרת לכהונה:

בגרושה. שהיתה גרושה כבר מאיש אחר שפסלה לכהונה עולמית:

אני. ובני ובעלי נחבאנו במערה ואין איש עמנו לבא ולהעיד הלכך. ליכא למיחש דלמא אתי סהדי:

4. קיט, ב

רפ"י

מתני'

שתי יבמות. נשי שני אחים:
 זו אסורה. לשוק מפני בעלה של
 זו שהוא יבמה דשמא חי הוא
 וזקוקה לו ואעי"פ שאשתו
 אומרת מת אינה נאמנת
 איבמתה שתנשא על פיה שאין
 יבמה מעידה על חברתה שהיא
 אחת מחמש נשים שאין נאמנות
 להעידה:

לזו עדים. שמת בעלה:

זו שיש לה עדים אסורה.
 לינשא מפני יבמה דשמא חי
 הוא דעדים מאי אהנו לה הא
 היא נמי מהימנא לומר מת
 בעלי:

וזו שאין לה עדים מותרת.
 לשוק דהא אמרה שהוא מת
 ובשביל יבמה נמי לא חיישין
 שהרי יש עדים שמת:

לזו בנים ולזו אין בנים. ואין
 עדים לא לזו ולא לזו את שיש
 לה בנים מותרת כו':

נתייבמו. שהיה להם כאן שני
 יבמין ונתייבמו שהאשה
 שאמרה מת בעלי תתייבם
 דלענין ייבום לא הוצרכה זאת
 לעדותה של זו וארישא קאי
 שאין להם לא עדים ולא בנים:

ומתו היבמין אסורות להנשא.
 לשוק זו מפני בעלה הראשון של
 זו וזו מפני בעלה הראשון של זו
 שמא עדיין הם חיים ואעי"פ
 שנשאו שתיהן ליבמין בחזקת
 שמתו בעליהם אצל עצמן
 נאמנות אבל עכשיו כשינשאו
 לשוק נמצא עדותה של זו מועיל
 לזו ואין יבמות מעידות זו על זו
 צד היתר:

הואיל והותרו ליבמין. בחזקת
 שמתו בעליהם תו לא מיתסרן
 דניחוש לשמא חיינן הם:

גמ'

שתייהן מותרות. שאין כאן
 זיקת ייבום זו מפני בניה וזו
 בעדי חברתה:

מְשֻׁנָּה

שְׁתֵי יְבָמוֹת,

זו אומרת: "מת בעלי",

וזו אומרת: "מת בעלי",

זו אסורה - מפני בעלה של זו,

וזו אסורה - מפני בעלה של זו.

לזו עדים, ולזו אין עדים -

את שיש לה עדים - אסורה,

ואת שאין לה עדים - מותרת.

לזו בנים ולזו אין בנים,

את שיש לה בנים - מותרת.

ואת שאין לה בנים - אסורה.

נתייבמו, ומתו היבמין - אסורות להנשא.

רבי אלעזר אומר:

הואיל והותרו ליבמין - הותרו לכל אדם.

גְּמָרָא

תנא:

"לזו - עדים ובנים,

ולזו - לא עדים ולא בנים -

שתייהן מותרות".

כ"י

צרה מעידה לחברתה. דהא שתי יבמות צרות נינהו ומפני צד צרות לא נפסלו מלהעיד זו לזו: **לאינסובי לצרה בעלמא מקמי דידה.** האשה שהלכה למדינת הים עם בעלה ובאה ואמרה מת בעלי והיתה לה כאן צרה אם זו תנשא בעדותה של זו קודם שתנשא היא:

הואיל והותרה היא. אלמא משעת היתר דידה שרינן לצרתה ואעייג דעדיין היא לא ניסת:

ליחוש דלמא בגיטא אתאי. אי טעמא דר"א לאו משום דצרה מעידה לחברתה הוא אלא משום דלא מקלקלא נפשה נחוש דלמא הא בגיטא אתאי והחביאה גיטה ואמרה מת בעלי וכדי שתנשא גם צרתה ואיהי לא מקלקלא דבשלמא במתניי היכא דנתייבמו ליכא למימר הכי דאי נמי בגיטא אתאי איקלקלא שנשאת לאחי בעלה אבל לשוק ליחוש:

דאינסובי לכהן. דאי אתי בעלה ומיבעי לה לאחוויי גיטא מיפסלא אכהן ונפקא:

5. קיט, ב - קכ, א

"נתייבמו, ומתו היבמין - אסורין להנשא. רבי אלעזר אומר: הואיל והותרו ליבמין - הותרו לכל אדם."

בעי רבא:
מאי טעמא דרבי אלעזר?

משום דקסבר: צרה מעידה לחברתה, או דלמא: משום דהיא לא מקלקלא נפשה.

למאי נפקא מינה?

קכא, לאנסובי צרה מקמי דידה.

אי אמרת: "צרה מעידה לחברתה" - אף על גב דלא אינסובי מנסבין לה לצרה. אי אמרת: "משום דהיא לא מקלקלא נפשה" - אינסובי - מנסבין לה צרה, אי לא אינסובי - לא מנסבין לה.

מאי?

תא שמע:

"רבי אלעזר אומר:

הואיל והותרו ליבמין - הותרו לכל אדם."

אי אמרת בשלמא: "דהיא לא מקלקלא נפשה" - היינו דכי אינסובי מנסבין לה, אלא אי אמרת: משום "דצרה מעידה לחברתה" - אף על גב דלא אינסובי נמי!

אלא שמע מינה:

טעמא דרבי אלעזר: משום דאינסובי הוא ולא מקלקלא נפשה.

רבי אלעזר לדבריהם קאמר להו:

לדידי, צרה מעידה לחברתה, ואף על גב דלא אינסובי מנסבין לה.

אלא לדידכו, אודו לי מיהת דהיכא דאינסובי, מנסבין לה, משום דהיא לא מקלקלא נפשה!

ורבנן?

"תמות נפשי עם פלשתים" (שופטים טז, ל) הוא דקעבדה.

תא שמע:

"האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים,

ובאה ואמרה: "מת בעלי" - תנשא ותטול בתובתה,

וצרתה - אסורה.

רבי אלעזר אומר:

הואיל והותרה היא - הותרה נמי צרתה!"

אימא: הואיל והותרה ונשאת.

וליחוש דלמא בגיטא אתאי, והאי דקאמרה הכי לקלקלא לצרה היא מיכוונה!

אי דאינסובי לישראל - הכי נמי.

הכא במאי עסקינן: דאינסובי לכהן.

6. קכ, א

רש"י

מתני'

אין מעידים. על האיש שמת
אא"כ ראוהו מת בפרצוף פניו
עם חוטמו שיכולין להכירו
שזהו אבל לא ראוהו בפרצוף או
שניטל חוטמו אין מעידין עליו
להשיא את אשתו שמא אין
הוא:

ואפי' ראוהו מגוייד. לשון גודו
אילנא (דניאל ד) מנותח ומלא
פצעים וחבורות חרב:
או צלוב. על הצליבה או חיה
דורסתו ואוכלת בו:
אין מעידין. עד שיראו שתצא
נפשו:

ואין מעידים אלא עד ג' ימים.
אם ראוהו בתוך ג' ימים
למיתתו מעידין עליו אבל אם
לא ראוהו עד לאחר ג' ימים
חיישינן שמא נשתנו מראית פניו
ואין זה שהם סבורים:

רבי יהודה בן בבא אומר לא כל
האדם כו'. יש לך אדם שממהר
להנפח משאר אדם כגון אדם
שמן ויש לך מקום שחמה נוגעת
בו יותר ואדם מת ממהר
להסריח ולהשתנות ויש לך שעה
שהעולם חם והמת ממהר
להסריח ובגמ' בעי לחומרא
פליג או לקולא פליג:

גמ'

פדחת. מצח:

הכרת פניהם ענתה בס. העידה
בס אלמא אין עדות בשאר הגוף
אלא בהיכר פנים:

קירא. שעה:

דבק בבלייתא. הדביקה במעט
מטלית בלוייה:

בלייתא. בגד בלוי:

באפותיה. במצחו:

משנה

אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם.
אף על פי שיש סימנין בגופו ובכליו.

אין מעידין אלא עד שתצא נפשו.

ואפילו ראוהו מגוייד,

צלוב,

והחיה אוכלת בו.

אין מעידין אלא עד שלשה ימים.

רבי יהודה בן בבא אומר:

לא כל האדם ולא כל המקום ולא כל השעות שוין.

גמרא

תנו רבנן:

"פדחת ולא פרצוף פנים, פרצוף פנים ולא פדחת - אין מעידין,
עד שיהו שניהם, עם החוטם".

אמר אבאי ואיתימא רב כהנא:

מאי קרא?

"הכרת פניהם ענתה בס" (ישעיה ג, ט).

אבא בר מרתא דהוא אבא בר מניומי, הוה מסקי ביה דבי ריש גלותא זוני,

אייתי קירא, דבק בבלייתא, דבק באפותיה.

חלף קמיהו ולא בשקרוהו.

7. קכ, א-ב

רש"י

מצאו קשור. המביא גט לאשה ואבד הימנו: **בין כליו.** בין כלי ביתו ומכיר את הכיס ואת הטבעת שהן שלו כשר ולא חישינן דלמא האי כיס והאי טבעת דאיניש אחרינא הוה והאי גט אחר הוה אלמא סמכינן אסימנא דאית ליה בכיס ובארנקי ואפי' למישרי איסור אשת איש דאורייתא אלמא סימנין דאורייתא: **שומא.** ורוא"ה {וירוא"ה: יבלת}: **סימנין דאורייתא.** אף השמלה בכלל היתה כו' בפי' ואלו מציאות (בי"מ דף כז.): **בן גילו.** שנולד בפרק אחד ובמזל אחד ור"א בן מהבאי סבר אין שומא מצויה בבן גילו: **להשתנות.** ממראה: **סימנין דרבנן.** ולא דריש אף השמלה לסימן אלא לתובעין דהתם פלוגתא היא: **מובהק הוא.** ואעי"ג דסימנין דרבנן אסימן כי האי סמכינן אפילו אאיסור דאורייתא: **דארוך וגוץ.** לאו סימנין נינהו: **כליו.** בגדיו שמא לאחר השאילן ואותו אחר מת וראהו אלו וסבורים שזהו בעל הבגדים: **חמור בסימני אוכף.** דקיימא לן באלו מציאות (בי"מ דף כז.) דמהדרין: **לא שילי אינשי.** בעל החמור לא היה שואל אוכפו של זה לחברו: **דמסקיב ליה.** דאשי"ר {רידושיי"ר: להקהות, לפגום (את גב החמור באוכף, שאינו הולם אותו)} בלע"ז: **מצאו קשור בכיס כו'. מאי** איכא למימר ליחוש אפי' שהוא מכיר את הכיס יש לחוש שמא השאילו לאחר וקשר בו גט זה והחזירו לזה ושכח בו את הגט: **לזיפא.** שמא יעשה חותם וצורה כנגד טבעתו וילך ויראהו לאשתו ויטול הימנה כל אשר ישאל: **מנחשי אינשי.** שלא יטול זה מזלו ואי קשיא הא קתני או שנמצא בין כליו הא אמרן דחישינן לשאלה לא קשיא כליו דמתניתין היינו בגדיו ודרך להשאיל מלבושים וכליו דגייטין היינו בין כלי תשמישי ביתו בתיבתו שאין דרך להשאלים: **ואיבעית אימא כליו.** דמתני' דקתני בגופו ובכליו דלא סמכינן אסימנייהו: **בסומקי וחיורי.** דלא אמרינן הוי סימן במלבושו אי שחורין היו או לבנים היו דאין זה סימן שהרבה יש שחורין ולבנים ואדומים:

["אין מעידין אלא על פראץ פנים עם החוטם.]
אף על פי שיש סימנין [בגופו ובכליו].

למימרא: דסימנין לאו דאורייתא.

ורמניה:

"מצאו קשור בכיס ובארנקי ובטבעת או שנמצא בין כליו, אפילו לזמן מרובה - נשר!"

אמר אביי:

לא קשיא:

הא - רבי אליעזר בן מהבאי,

הא - רבנן.

דתניא:

"אין מעידין על השומא.

רבי אליעזר בן מהבאי אומר:

מעידין."

מאי לאו בהא קמיפלגי:

דמר סבר: סימנין דאורייתא,

ומר סבר: סימנין דרבנן.

אמר רבא:

דכולי עלמא: סימנין דאורייתא,

הכא בשומא מצויה בבן גילו קמיפלגי.

מר סבר: שומא מצויה בבן גילו,

ומר סבר: אינה מצויה בבן גילו.

ואיכא דאמרי:

הכא בשומא העשויה להשתנות לאחר מיתה קמיפלגי:

מר סבר: עשויה להשתנות לאחר מיתה.

ומר סבר: אינה עשויה להשתנות לאחר מיתה.

ואיכא דאמרי אמר רבא:

דכולי עלמא: סימנין דרבנן.

והכא בשומא אסימן מובהק קא מיפלגי:

מר סבר: סימן מובהק.

ומר סבר: לאו סימן מובהק.

קכ, ב

וליהך לישנא דאמר רבא סימנין דאורייתא,

הא קתני "אף על פי שיש סימנין בגופו ובכליו!"

"גופו" - דארוך וגוץ.

"כליו" - דחישינן לשאלה.

ואי חישינן לשאלה חמור בסימני אוכף, היכי מהדרין?

לא שילי אינשי אוכפא, דמסקיב ליה לחמרא.

"מצאו קשור בכיס ובארנקי ובטבעת" - היכי מהדרין?

"טבעת" - חייש לזיפא.

"כיס וארנקי" - מנחשי אינשי ולא מושלי.

ואיבעית אימא:

"כליו" - בחיורי וסומקי.

8. קכ, ב

"וְאֶפִּילוּ רְאוּהוּ מְגוּיִיד [אִין מְעִידִין אֶלָּא עַד שְׁלֶשָׁה יָמִים]".

לְמִימְרָא: מְגוּיִיד חַיִּי.

וְרַמְיָנָהּ:

"אָדָם אִינוּ מְטַמָּא עַד שֶׁתֵּצֵא נַפְשׁוֹ, אֶפִּילוּ מְגוּיִיד, וְאֶפִּילוּ גּוֹסֵס" (אהלות א, ו).

טְמוּיִי לֹא מְטַמָּא,

הָא מִיחֵיָא - לֹא חַיִּי!

אָמַר אַבְיִי:

לֹא קִשְׁיָא:

הָא - רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר,

הָא - רַבִּנּוּן.

דְּתַנְיָא:

"מְעִידִין עַל הַמְּגוּיִיד,

וְאִין מְעִידִין עַל הַצְּלוּב.

רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר אוֹמֵר:

אִף עַל הַמְּגוּיִיד אִין מְעִידִין,

מִפְּנֵי שְׂיָכוּל לְכוּוֹת, וְלַחֲיוֹת".

וּמִי מְצִית לְאוֹקוּמִי כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר?!

וְהָא קִתְּנִי סִיפָא:

"מַעֲשֵׂה בַעֲסִיָּא בְּאֶחָד שְׁשִׁילְשֻׁלוּהוּ לִים, וְלֹא עֲלָתָה בְּיָדָם אֶלָּא רְגָלוֹ,

וְאָמְרוּ חֲכָמִים:

מִן הָאֲרֻכּוּבָה וְלַמַּעֲלָה - תַּנְשֵׂא,

מִן הָאֲרֻכּוּבָה וְלַמַּטָּה - לֹא תַנְשֵׂא!"

שְׂאֲנִי מִיָּא דְּמַרְזוּ מַכָּה.

וְהָאֵמַר רַבֵּה בַר בַּר חֲנָה:

לְדִידִי חֲזִי לִי הֵהוּא טִייעָא דְּשִׁקִּיל סְפָסִירָא וְגִיידִיה לְגַמְלִיה וְלֹא אֶפְסִיקְתִּיה לְנַעֲרוּתִיה!

אָמַר אַבְיִי:

הֵהוּא כְּחִישָׂא הוּיָא.

רַבָּא אָמַר:

בְּסַפִּיּוֹן מְלוּבְנָת, וְדַבְרֵי הַכֹּל.

רפ"י

וְהָא קִתְּנִי סִיפָא. דְּמַתְּנִי (לְקַמֵּן דְּף קכא):

מִן הָאֲרֻכּוּבָה וְלַמַּטָּה לֹא תַנְשֵׂא.

דְּחַיִּי וְאִי מְשׁוּם טְבִיעָה הוּאִיל

וּמִים שְׂאִין לְהֵם סוּף חִישִׁינָן

שְׂמָא יֵצֵא מִן הַמַּיִם וְעֵלָה בְּרַחוּק

פְּרָסָה אוּ יוֹתֵר וְלֹא רְאוּהוּ קִתְּנִי

מִן הָאֲרֻכּוּבָה וְלַמַּעֲלָה תַנְשֵׂא

אַלמָא מְגוּיִיד לֹא חַיִּי:

שְׂאֲנִי מִיָּא דְּמַרְזוּ מַכָּה.

מְחֻזְקוֹת וּמְגַדְלוֹת כֹּאֵב הַמַּכָּה

וְחִבְרוּ מִיטְרָא רוּיָא לְאִילְנֵי

בְּמַסֵּי תַעֲנִית (דף ג:):

גִּיידִיה לְגַמְלִיה. לְשׁוֹן גּוּדוּ

אִילְנָא (דניאל ד):

וְלֹא אֶפְסִיקָה לְנַעֲרוּתִיה. וְלֹא

הַפְּסִיק לְגַמְרוֹר אֶת קוֹל נַעֲרוּתוֹ

שֶׁהִיָּה נוֹעֵר עַד שְׂמַת:

מְלוּבְנָת. בְּאֵשׁ שְׂמַתוֹךְ הַמַּכּוּה

מִתְרַפָּא:

9. קכ, ב - קכא, א

רש"י

וברח. הנשחט:
יכתבו ויתנו. אלמא כחי מחזקין:
ומשני חי הוא. לפיכך גיטו גט וסופו למות הלכך מעידין:
אלא מעתה. הואיל וודאי ימות יהא גולה השוחטו אם נפל סכין מידו עליו ושחטו אלמה תניא אין גולה ואפילו מת שמא מחמת דבר אחר מת:
על ידו. בשבילו:
הרוח בלבלתו. ומחמת הרוח מת הלכך לגבי גלות פטור ומיהו לענין אשתו מעידין עליו דודאי ימות:
קירב מיתתו. על ידי שפירכס יותר מדאי מת הלכך אין גולה אלא אם כן מת תחת ידו:
בביתא דשישא. שאין שם רוח ללישנא דרוח בלבלתו הכא גולה דאין כאן רוח ומחמתו מת וללישנא דהוא קירב את מיתתו אינו גולה: הכי גרסינן אי נמי בדברא ולא פירכס:

"אין מעידין אלא עד שתצא נפשו. ואפילו ... והחיה אובלת [בו. אין מעידין אלא עד שלשה ימים]."

אמר רב יהודה אמר שמואל:
 לא שנו אלא ממקום שאין נפשו יוצאה, אבל ממקום שנפשו יוצאה - מעידין.

ואמר רב יהודה אמר שמואל:
 שחט בו שנים, או רוב שנים, וברח - מעידין.

איני?!

והאמר רב יהודה אמר שמואל:
 שחט בו שנים או רוב שנים ורמז ואמר: "כתבו גט לאשתי" - הרי אלו יכתבו ויתנו!

חי הוא, וסופו למות.

אלא מעתה, יהא גולה על ידו.

אלמה תניא:

"שחט שנים או רוב שנים - הרי זה אינו גולה!"

הא איתמר עליה:

אמר רב הושעיא:

חיישינן שמא הרוח בלבלתו.

אי נמי,

קכא, אשמא איהו א קירב מיתתו.

מאי בינייהו?

דשחטיה בביתא דשישא ופרכיס.

אי נמי,

דשחטיה בכרא ולא פרכיס.

10. קכא, א

רש"י

לקולא פליג. דקאמר תנא קמא אין מעידין אלא עד ג' ימים ואתא רבי יהודה למימר יש לך אדם או מקום או שעה שאינו מהיר לנפוח ולהשתנות ויכול להעיד אפ"י לאחר ג' ימים:
או לחומרא פליג. דקאמר תנא קמא עד שלשה ימים מעידין ואתא איהו למימר פעמים שאפ"י תוך שלשה אין מעידין:
בכרמי. שם העיר: ואסקוהו אבי הדיא לבתר תלתא יומין:
ואסקוהו אגישרא דשביסתנא. לאחר חמשה יומין:
דצמתי. צומתין צורת הפנים ואין מניחין אותו לנפוח ולהשתנות:
היכא דאיכא מכה. מקום המכה מרזו מכבידין הכאב ונופח:
מיתפח תפח. לאחר שמעלין אותו ליבשה ומשתנית צורתו:

"דבי יהודה בן בבא אומר:**לא כל [האדם ולא כל המקום ולא כל השעות שווין]."**

איבעיא להו:

רבי יהודה בן בבא לקולא פליג,

או לחומרא פליג?

תא שמע:

דההוא גברא דטבע בכרמי, ואסקוהו בי הדיא לבתר תלתא יומין, ואנסבה רב דימי מנהרדעא לדביתהו.

ותו:

ההוא גברא דאטבע בדגלת ואסקוהו אגישרא דשביסתנא, ואנסבה רבא לדביתהו אפומא דשושביני לבתר חמשה יומי.

אי אמרת בשלמא: לקולא פליג - אינהו דעביד קרבי יהודה בן בבא. אלא אי אמרת: לחומרא פליג - אינהו דעביד כמאן?

שאני מיא, דצמתי.

והאמרת: מיא מרזו מכה!

הני מילי: היכא דאיכא מכה,

אבל היכא דליכא מכה - מיצמת צמית.

והני מילי: דכי אסקיה חזייה בשעתיה,

אבל אישתיה - מיתפח תפח.

11. קכא, א

רש"י

מתני'

שיש להם סוף. לקמן מפרש היכי דמי:
אשתו אסורה. שמא לאחר פרישתו משם יצא והלך לו דסבר רבי מאיר אדם יכול לחיות ולשהות במים יום או יומים:
מערה. מים שיש להם סוף הם ופליג ר' יוסי ואמר אשתו מותרת דקסבר אין אדם יכול לשהות במים כל כך ואי משום שמא יצא לאלתר אין זו חששא דהא אי נפק הוה חזו ליה אבל במים שאין להם סוף מודה ר' יוסי דאסורה שמא יצא לאלתר למרחוק ולא ראוהו:
מן הארכובה ולמטה. הואיל ויכול לחיות לא תנשא שמא יצא ולא ראוהו דמים שאין להם סוף הן:

גמ'

מארבע רוחותיה. כגון מערה מלאה מים והרואה שנפל שוהה שם בכדי שאין יכול להיות חי בתוך המים ובא לו:
אגמא דסמקי. אגם של אותו מקום אגם מרשיט {מריש"ק: ביצה, מקווה מים רדודים} בלע"ז עומד במקומו ואינם מים חיים כמים שיש להם סוף דמו שאינו יכול לשוט על פניהם למרחוק הלכך אם איתא דסליק הוי חזו ליה:

משנה

נפל למים,

בין שיש להן סוף,

בין שאין להן סוף -

אשתו אסורה.

אמר רבי מאיר:

מעשה באחד שנפל לבור הגדול, ועלה לאחר שלשה ימים.

אמר רבי יוסי:

מעשה בסומא שירד לטבול במערה, וירד מושבו אחריו,

ושהו כדי שתצא נפשו, והשיאו את נשותיהם.

ושוב מעשה בעסיא, באחד ששלשלוהו לים, ולא עלתה בידם אלא רגלו,

אמרו חכמים:

מן הארכובה ולמעלה - תנשא,

מן הארכובה ולמטה - לא תנשא.

גמרא

תנו רבנן:

"נפל למים, בין שיש להם סוף, בין שאין להם סוף - אשתו אסורה,

דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:

מים שיש להם סוף - אשתו מותרת,

ושאין להם סוף - אשתו אסורה."

היכי דמי "מים שיש להם סוף"?

אמר אבילי:

כל שעומד ורואה מארבע רוחותיו.

ההוא גברא דטבע באגמא דסמקי,

אנסבה רב שילא לדביתהו.

אמר ליה רב לשמואל:

תא נשמתייה.

אמר ליה:

נשלח ליה ברישא.

שְׁלַחוּ ליה:

'מים שאין להם סוף' - אשתו אסורה או מותרת?

שְׁלַח ליה:

אשתו אסורה.

ואגמא דסמקי - מים שיש להם סוף, או מים שאין להם סוף?

שְׁלַח ליה:

מים שאין להם סוף הוא.

ומר, מאי טעמא עבד הכי?

מיטעא טעינא.

אנא סברי: כיון דקוו וקיימי, כמים שיש להם סוף דמי.

וְלֹא הִיא, כִּיּוֹן דְּאִיכָּא גְּלִי אִימור גְּלִי אֲשַׁפְּלוּ.

רַש"י

גלי אשפלו. למקום רחוק ומשם יצא:

לא יאונה לצדיק כל און. שלא באתה תקלה זו לידו של רב לנדות את רב שילא:

תשועה ברוב יועץ. תשועתי מן המכשול על ידי שנטלתי עצה משמואל:

למחילה של דגים. שחוטטים סמוך לשפת הנהר בין למטה מן המים בין למעלה מן המים בגובה שפתו ואין מתמלאת כולה ואדם הנכנס שם מגביה צוארו בתוך המערה למעלה מן המים:

ליחוש למחילה. ושמא ליום מחר יצא והלך:

נענעתי לו ראשי. ועבר על גבי והלך לו: ינענע לו ראשו. ידחה מפני השעה ולא יתגרה בהן:

קרי שמואל עליה דרב: "לא יאנה לצדיק כל און" (משלי יב, כא).
קרי רב עליה דשמואל: "ותשועה ברב יועץ" (משלי יא, ד).

תנא:

"אמר רבי:

מעשה בשני בני אדם מכמורין מכמורין בירדן, ונכנס אחד מהם למחילה של דגים, ונשקעה חמה ולא ראה פתחה של מחילה, ושהה חבירו כדי שתצא נפשו, ובא והודיע בתוך ביתו.

למחר, זרחה חמה והביר פתחה של מחילה, ובא ומצא הספד גדול בתוך ביתו.
אמר רבי:

כמה גדולים דברי חכמים, שאמרו: מים שיש להם סוף - אשתו מותרת, שאין להם סוף - אשתו אסורה."

אי הכי, 'מים שיש להם סוף' נמי ליחוש למחילה של דגים!

במים שיש להם סוף מחילה של דגים לא שכיחא.

אמר רב אשי:

הא דאמרו רבנן: "מים שאין להם סוף אשתו אסורה" - הני מילי באיניש דעלמא, אכל צורבא מרבנן - לא, אי דסליק - קלא אית ליה.

ולא היא,

לא שנא איניש דעלמא, ולא שנא צורבא מרבנן. דיעבד - אין, לכתחלה - לא.

תנא:

"אמר רבן גמליאל:

פעם אחת הייתי מהלך בספינה, וראיתי ספינה אחת שנשברה. והייתי מצטער על תלמיד חכם שבה, ומנו? **רבי עקיבא.**

וכשעליתי ביבשה, בא וישב ודן לפני בהלכה.

אמרתי לו: בני, מי העלך?

אמר לי: דף של ספינה נדדמן לי, וכל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי.

מבאן אמרו חכמים: אם יבואו רשעים על אדם ינענע לו ראשו.

אמרתי באותה שעה: כמה גדולים דברי חכמים,

שאמרו: מים שיש להם סוף - מותרת,

מים שאין להם סוף - אסורה."

תנא:

"אמר רבי עקיבא:

פעם אחת הייתי מהלך בספינה, וראיתי ספינה אחת שמטרפת בים.

והייתי מצטער על תלמיד חכם שבה, ומנו? **רבי מאיר.**

כשעליתי למדינת קפוטקיא בא וישב ודן לפני בהלכה.

אמרתי לו: בני, מי העלך?

אמר לי: גל טרדני לחברו, וחברו לחברו, עד שהקיאני ליבשה.

אמרתי באותה שעה: כמה גדולים דברי חכמים, שאמרו:

מים שיש להם סוף - אשתו מותרת,

מים שאין להם סוף - אשתו אסורה."

12. קכא, א

רפ"י

שמא חבר הוא. יודע ללחוש:
אגב איצא. שדוחקן כשעומד עליהם אבל גוב אריות רחב הוא ואין עומד עליהן ופעמים שאינם רעבים ואין אוכלין אותו:
ליורה מלאה יין ושמן. מרותחת על האור:
שהוא מבעיר. כשנפל אדם לתוכו וניתז השמן על האור ומבעירו יותר ויותר ולא שבתה רתיחת היורה וצמקו רגליו ולא יכול לצאת ומת:
מפני שהוא מכבה. כשניתז על האור כיבהו ואע"פ שלא יכול לצאת לא מת שהיורה נתקררה לאחר זמן ששבתו רתיחותיה כשכבה האש:
וסופו מבעיר. דרך בקעת שמכבין אותה במים להיות חוזרת ודולקת יותר מבתחלתה:

תנו רבנן:

נפל לגוב אריות - אין מעידין עליו.
לחפורה מלאה נחשים ועקרבים - מעידין עליו.
רבי יהודה בן בתירא אומר:
אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים - אין מעידין עליו.
קכא, ב חיישינו ^שמא חבר הוא."

ותנא קמא?

אגב איצא מזקי ליה.

תנו רבנן:

"נפל לתוך כבשן האש - מעידין עליו.
ליורה מלאה יין ושמן - מעידין עליו.
משום רבי אחא אומר:
של שמן - מעידין עליו, מפני שהוא מבעיר.
של יין - אין מעידין עליו, מפני שהוא מכבה.
אמרו לו: תחלתו מכבה וסופו מבעיר."

13. קכא, ב

רפ"י

מעשה נסים. אפילו אינו מת מחמת המים היה לו למות מחמת דבר אחר :
כיפין על גבי כיפין. כיפין כמין בנינים ואולמות ונשען עליהן וישן :
דשישא הוי. וחלקין ומעומד אין אדם ישן :
מסריד. מתחזק ונדבק עליהן מעט :
חופר שיחין. לעולי רגלים ומים מתכנסים בהן והיו שותין הן ובהמתן :
שלום. שעדיין יכולה לחיות וכן בשניה אבל שלישית שאינה יכולה לחיות אמר להן עלתה לה שידוע היה לו שלא תמות שם כדלקמן דבר שהיה מתעסק בו אותו צדיק אביה לא יכשל בו זרעו :
של רחלים. זה אילו של יצחק :
זקן אחד מנהיגו. זה אברהם :
נביא אתה. לידע שלא תמות :
מתעסק בו. בטורח עשייתו :
אע"פ כן מת בנו. של ר' נחוניא בצמא שכך דרכו של מקום לדקדק עם החסידים :
וסביביו נשערה. לשון חוט השערה עם סביביו עם צדיקים ההולכים אחריו :

"אמר רבי מאיר:

מעשה באחד שפפל לבוד הגדול [ועלה לאחר שלשה ימים].

תניא:

"אמר לו רבי מאיר:
 אין מזנירין מעשה נסים".

מאי "מעשה נסים"?

אילימא דלא אכיל ולא אישתי - והכתיב: "וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו"²³¹ (אסתר ד, טז)!

אלא דלא ניים.

דאמר רבי יוחנן:

"שבועה שלא אישן שלשה ימים" - מלקין אותו, ויישן לאלתר.

ורבי מאיר מאי טעמא?

אמר רב כהנא:

כיפין על גב כיפין הוו.

ורבנן?

דשישא הוו.

ורבי מאיר?

אי אפשר דלא מסריד וניים פורתא.

תנו רבנן:

"מעשה בביתו של נחוניא חופר-שיחין, שפפלה לבוד הגדול, ובאו והודיעו לרבי חנינא בן דוסא, שעה ראשונה - אמר להם: שלום. שניה - אמר להם: שלום. שלישית - אמר להם: עלתה. אמר לה: בתי, מי העלדך? אמרה לו: זכר של רחלים נזדמן לי, וזקן מנהיגו. אמרו לו: נביא אתה? אמר להם: "לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי" (עמוס ז, יד), אלא: דבר שהצדיק מתעסק בו יכשל בו זרעו?".

אמר רבי אבא:

אף על פי כן מת בנו בצמא,

שנאמר: "וסביביו נשערה מאד" (תהלים נ, ג),

מלמד שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו, כחוט השערה.

רבי חנינא אמר:

מהכא: "אל נערץ בסוד קדשים רבה ונורא על כל סביביו" (תהילים פט, ח).

²³¹ וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלושת ימים לילה ויום

14. קכא, ב

רס"י

מתני'

אפילו שמע מן הנשים. שלא
היו מתכוונות להעיד ומסיחות
לפי תומן:
דיו. ויכול לילך להעיד ולהשיא
את אשתו:
בין שהוא מתכוין. לעדות:

גמ'

קמצא בעלמא. חגב או נמלה
המיתו התינוקות והעלו לה שם
איש פלוני כדרך שהתינוקות
משחקין:

משנה

אפילו שמע מן הנשים אומרות: "מת איש פלוני" דיו.

רבי יהודה אומר:

אפילו שמע מן התינוקות אומרים: "הרי אנו הולכין לספוד ולקבור את איש פלוני".
בין שהוא מתכוין, ובין שאינו מתכוין.

רבי יהודה בן בבא אומר:

בישר אל - אף על פי שהוא מתכוין,
ובגוי - אם היה מתכוין אין עדותו עדות.

גמרא

ודלמא לא אזלי?

אמר רב יהודה אמר שמואל:

דקאמרי: "הרינו באין מלספוד ומלקבור את איש פלוני".
ודלמא קמצא בעלמא שכיב ליה ואסיקו ליה על שמיה!

דקאמרי: גו וכו רבנן הוו התם.

גו וכו ספדיני הוו התם.

15. קכא, ב - קכב, א

"וּבְגוּי - אִם הָיָה מִתְפָּיִן [אִין עֵדוּתוֹ עֵדוּת]".

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל:
לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שְׁנֵתְפָיִן לְהִתִּיר,
אֲבָל נִתְפָּיִן לְהַעֲיֵד - עֵדוּתוֹ עֵדוּת.

הִיכִי יִדְעִינָן?

אָמַר רַב יוֹסֵף:

בָּא לְבֵית דִּין וְאָמַר: "אִישׁ פְּלוֹנִי מֵת, הִשְׂיֵאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ" - זֶהוּ נִתְפָּיִן לְהִתִּיר.
"מֵת" סֵתֵם - זֶהוּ נִתְפָּיִן לְעֵדוּת.

אֵיתְמַר נְמִי:

אָמַר רִישׁ לְקִישׁ:

לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שְׁנֵתְפָיִן לְהִתִּיר,
אֲבָל נִתְפָּיִן לְהַעֲיֵד עֵדוּתוֹ עֵדוּת.

אָמַר לִיָּה רַבִּי יוֹחָנָן:

לֹא כִּף הָיָה מַעֲשֵׂה בְּאוֹשְׁעִיא בְּרַבִּי,
שֶׁהֲתָרִים²³² עִם שְׁמָנִים וְחֲמִשָּׁה זְקָנִים.
אָמַר לָהֶם: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שְׁנֵתְפָיִן לְהִתִּיר,
אֲבָל נִתְפָּיִן לְהַעֲיֵד - עֵדוּתוֹ עֵדוּת.
וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים.

אֵלָּא מִתְנִיתִין דְּקִתְנִי: "וּבְגוּי, אִם הָיָה מִתְפָּיִן - אִין עֵדוּתוֹ עֵדוּת",
הִיכִי מִשְׁכַּחַת לָהּ?

בְּמַסִּיחַ לְפִי תוֹמוֹ.

כִּי הֵהוּא דְהוּהוּ קְאָמַר וְאָזִיל: "מֵאן אִיכָּא בִּי חִינְאִי, מֵאן אִיכָּא בִּי חִינְאִי, שְׂכִיב חִינְאִי",
וְאַנְסְבָּה רַב יוֹסֵף לְדַבְּיָתָהּ.

הֵהוּא דְהוּהוּ קְאָמַר וְאָזִיל: "וּוִי לִיָּה לְפַרְשָׁא זְרִיזָא דְהוּהוּ בְּפוּמְבְּדִיתָא דְשְׂכִיב",
וְאַנְסְבָּה רַב יוֹסֵף וְאִיתִימָא רַבָּא, לְדַבְּיָתָהּ.

הֵהוּא דְהוּהוּ קְאָמַר וְאָזִיל: "מֵאן אִיכָּא בִּי חֶסֶא, טְבַע חֶסֶא".
אָמַר רַב נַחֲמָן: הֵאֱלָקִים! אֲכָלוּ כְּוָרִי לְחֶסֶא.

מְדִיבּוּרִיָּה דְרַב נַחֲמָן, אֲזִילָא דְבִיתָהּ חֶסֶא וְאַינְסְבָּא,
וְלֹא אָמְרוּ לָהּ וְלֹא מִידִי.

אָמַר רַב אֲשִׁי:

שְׂמַע מִינָהּ:

הָא דְאָמַר רַבְּנָן: "מִים שְׂאִין לָהֶם סוּף - אִשְׁתּוֹ אֶסוּרָה",
הֲנִי מִילִי: לְכַתְּחַלָּה, אֲבָל אִי נְסִיב - לֹא מִפְּקִינָן לָהּ מִינִיָּה.

אִיכָּא דְאָמְרִי:

אַנְסְבָּה רַב נַחֲמָן לְדַבְּיָתָהּ,

חֶסֶא גְבָרָא רַבָּה אִיתִיָּה, אִם אִיתָא דְסְלִיק קְלָא אִית לִיָּה לְמִילָתָא.

וְלֹא הִיא, לֹא שְׂנָא גְבָרָא רַבָּה, לֹא שְׂנָא לָאוּ גְבָרָא רַבָּה,
דִּיעֲבַד - אִין,

רַש"י

אבל נתכוין להעיד. ולא להתיר
את אשתו:

עדותו עדות. ותנשא אשתו:

היכי משכחת לה. דלא נתכוין
להעיד ולא להתיר:

חיואי. שם האיש:

מאן איכא בי חיואי. מי מאנשי

ביתו של בית חיואי שישמע

דברי דשכיב חיואי:

לפרשא זריזא. גבור חיל

וישראל היה:

מדיבוריה דרב נחמן. דאמר

אכלוה כוורי ולא אמר מי יתן

שיעלה וינצל אזלא דביתהו

ואינסבא:

לכתחלה - לא.

רס"י

קטול אספסתא ושדי. קצוץ

שחת לבהמותי:

שמעה דביתהו. דההוא דאמר עובד כוכבים עליה קטילתיה ואתת לקמיה דאבבי:

תלתא ריגלי. שהיו תלמידי חכמים נקבצים לשמוע דרשה הלכות פסח בפסח והיתה שואלת מהם ובתשובת הגאונים מצאתי כל הנך ריגלי דאמוראי היינו יום שמת בו אדם גדול קובעים אותו לכבודו ומדי שנה בשנה כשמגיע אותו יום מתקבצים תלמידי חכמים מכל סביביו ובאים על קברו עם שאר העם להושיב ישיבה שם:

של ערלה הן. פירות נטיעה הן וישנם משובחים מפירות אילן זקן:

של עזיקה. מפרדס מעוזק וגדר סביב לו לשומר והיא שנת שביעית וקשיא לי דמאי איסור יש כאן אם עבר זמן הביעור לא שנה מן המשומר ול"ש מן המופקר אסורים וקודם הזמן אלו ואלו מותרים:

לא אמר כלום. לאוסרם על כך אלא הלך אחר הרוב שזה משקר ולהשביח מקחו נתכוין וכן נטע רבעי להודיע שפירות נטיעה הן וכמדומה לי דהאי עזיקה שם העיר שבארץ ישראל ופירותיה משובחים ואם היה עובד כוכבים זה בחוצה לארץ ומשבחם ואמר מעזיקה הבאתי אין חוששין לומר אמת דבריו ושמא לא נתעשרו וישראל מכרם לו אלא להשביח מקחו והכא נמי לא נתכוין עובד כוכבים זה אלא לאיים על זה שיקצור לו מספוא לבהמותיו:

חבל. הפסד ועגמת נפש הוא:

קולר. חבורה:

לכרכום ביתר. כשבאה ביתר במצור:

ההוא גוי דהוה קאמר ליה ליישראל: קטול אספסתא ושדי לחיואי בשבתא, ואי לא - קטילנא לך כדקטילנא לפלוני בר ישראל, דאמרי ליה: בשיל לי קדירה בשבת, ולא בשיל לי, וקטילתיה.

שמעה דביתהו, ואתאי לקמיה דאבבי.

קכבא שהיתה אלתא ריגלי.

אמר לה רב אדא בר אהבה:

זיל לקמיה דרב יוסף דחריף ספינא.

אזלה קמיה, פשט מהא מתניתא:

"גוי שהיה מוכר פירות בשוק, ואמר:

"פירות הללו של ערלה הן",

"של עזיקה הן",

"של נטע רבעי הן" -

לא אמר כלום,

לא נתכוון אלא להשביח מקחו".

"אבא יודן איש צידון אמר:

מעשה בישראל וגוי שהלכו בדרך,

ובא גוי ואמר: "חבל על יהודי שהיה עמי בדרך שמת בדרך וקברתיו",

והשיאו אשתו.

ושוב מעשה בקולר של בני אדם, שהיו מהלכין לאנטוכיא,

ובא גוי אחד ואמר: "חבל על קולר של בני אדם שמתו, וקברתים",

והשיאו את נשותיהם.

ושוב מעשה בששים בני אדם שהיו מהלכין לכרכום ביתר,

ובא גוי ואמר: "חבל על ששים בני אדם שהיו מהלכין בדרך ביתר, שמתו וקברתים",

והשיאו את נשותיהם".

16. קכב, א

רס"י

מתני'

על פי בת קול. שמעו קול צועקת פלוני מת ולא ראו אדם בצלמו:

גמ'

מאי קמ"ל. רבה בר שמואל דלביית הלל משיאין וניעבד כותייהו סתם מתני' נמי הכי אמרה וממילא הלכתא היא כסתם משנה:
בית שמאי היא. ואין הלכה כאותו סתם:

מְשִׁנָּה

מְעִידִין לְאוֹר הַנֵּר, וְלְאוֹר הַלְּבָנָה.

וּמְשִׁיאִין עַל פִּי בַת קוֹל.

מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁעָמַד עַל רֹאשׁ הַהַר וְאָמַר: "אִישׁ פְּלוֹנִי בֶן פְּלוֹנִי מִמְּקוֹם פְּלוֹנִי מֵת".

הִלְכוּ וְלֹא מָצְאוּ שָׁם אָדָם, וְהִשְׁיִאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ.

וְשׁוֹב מַעֲשֶׂה בְּצַלְמוֹן,

בְּאֶחָד שֶׁאָמַר: "אֲנִי אִישׁ פְּלוֹנִי בֶן אִישׁ פְּלוֹנִי, נִשְׁכְּנִי נֶחֱשׁ וְהָרִי אֲנִי מֵת".

וְהִלְכוּ וְלֹא הִכִּירוּהוּ, וְהִלְכוּ וְהִשְׁיִאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ.

גְּמָרָא

אָמַר רַבָּה פּוּר שְׁמוּאֵל:

תְּנֵא:

"בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים:

אֵין מְשִׁיאִין עַל פִּי בַת קוֹל.

וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים:

מְשִׁיאִין עַל פִּי בַת קוֹל".

מאי קא משמע לן?

מתניתין היא!

הא קא משמע לן:

דאי משתכחת סתמא אין משיאין בית שמאי היא.

17. קכב, א

רש"י

שראו לו דמות אדם. מתחלה כשצעק:
בבואה דבבואה. צל צלו:
לימדני יונתן שידא. שד היה או בקי בהן:
ודלמא צרה הואי. שנשא אשה במקום אחר ובאה לקלקלה והלכה לה:
בשעת הסכנה. שאדם מסוכן כגון מי שהיה מושלך בבור ואמר כל שומע קולו יכתוב גט לאשתו כותבין ונותנין וסמכינן עליה בכל דבריו שאומר אני הוא פלוני בן פלוני והכא נמי כשעת הסכנה דמיא שאם לא תאמין לזה לא תמצא אחר ותשב עגונה:

[מַעֲשֵׂה בְּאֶחָד שְׁעָמַד עַל רֹאשׁ הַהָר וְאָמַר:
 "אִישׁ פְּלוֹנִי בֶן פְּלוֹנִי מִמְּקוֹם פְּלוֹנִי מֵת",]
 וְהָלְכוּ וְלֹא מָצְאוּ [שֵׁם אָדָם, וְהִשְׁיִאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ].

וְדַלְמָא שְׂד הָוָה!

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב:
 שְׂרָאוּ לוֹ דְּמוֹת אָדָם.

אֵינְהוּ נִמְי דְּמוֹ!

דְּחָזוּ לִיה פְּבוּאָה.

וְאֵינְהוּ נִמְי אֵית לְהוּ פְּבוּאָה!

דְּחָזוּ לִיה פְּבוּאָה דְּכְבוּאָה.

וְדַלְמָא לְדִידְהוּ אֵית לְהוּ פְּבוּאָה דְּכְבוּאָה!

אָמַר רַבִּי חֲנִינָא:
 אָמַר לִי יוֹנָתָן שִׁידָא: כְּבוּאָה אֵית לְהוּ, כְּבוּאָה דְּכְבוּאָה לִית לְהוּ.

וְדַלְמָא צָרָה הָוָא!

תְּנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵל:
 "בְּשַׁעַת הַסְּכָנָה כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין אִף עַל פִּי שְׂאִין מִכִּידִין".

18. קכב, א

רס"י

מתני'

ונומיתי לו. אמרתי לו: כן. הן הדברים שאמרת שכולן חלוקין עליו: משובשת בגייסות. שאיני יכול לילך אצלם ולהעיד זה ששמעתי:

גמ'

להביא את גיטה. ממדינת הים ואעייף שצריכים אנו למאמר פיה שתאמר בפני נכתב ונחתם דאפי' אדם כשר הביאו צריך לומר כן: נשים שאמרו. חמש נשים דפירקין דלעיל (ד' קיז.): נאמנות להביא גיטה. בפ"ב דגיטין (דף כג.):

מְשֻׁנָּה

אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא:

בְּשִׁירְדִּיתִי לְנַהֲרָדְעָא לְעֵבֶר הַשָּׁנָה, מִצֵּאתִי נַחְמִיָּה אִישׁ בֵּית דָּלִי, אָמַר לִי: שְׁמַעְתִּי שְׂאִין מְשִׂיאִין אֶת הָאִשָּׁה בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל עַל פִּי עַד אֶחָד, אֲלֵא יְהוּדָה בֶּן בָּבָא.

ונומיתי לו: בן הדברים.

אָמַר לִי: אָמַר לְהֵם מְשָׁמִי: אַתֶּם יוֹדְעִים שְׁהַמְדִּינָה מְשׁוּבָּשֶׁת בְּגֵיִסוֹת, מְקוּבְּלָנִי מִרְבוֹן גַּמְלִיאֵל הַזֶּקֶן: שְׁמַשִּׂיאִין אֶת הָאִשָּׁה עַל פִּי עַד אֶחָד.

וּכְשֶׁבֵאתִי וְהַרְצִיתִי הַדְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי גַמְלִיאֵל שָׁמַח לְדַבְּרִי,

וְאָמַר: מִצָּאנוּ חֵבֶר לְרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּבָא.

מִתּוֹךְ הַדָּבָר, נִזְכַּר רַבִּי גַמְלִיאֵל שֶׁנִּהְרָגוּ הַרוּגִים בְּתֵל אַרְזָא,

וְהַשִּׂיא רַבִּי גַמְלִיאֵל נְשׁוּתִיהֶן עַל פִּי עַד אֶחָד,

וְהוֹחֲזָקוּ לֵהִיּוֹת מְשִׂיאִין:

עַד מִפִּי עַד,

מִפִּי עֶבֶד,

מִפִּי אִשָּׁה,

מִפִּי שְׁפָחָה.

רַבִּי אֲלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמְרִים:

אִין מְשִׂיאִין אֶת הָאִשָּׁה עַל פִּי עַד אֶחָד.

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר:

לֹא עַל פִּי אִשָּׁה,

וְלֹא עַל פִּי עֶבֶד,

וְלֹא עַל פִּי שְׁפָחָה,

וְלֹא עַל פִּי קְרוֹבִים.

גְּמָרָא

וְסַבַּר רַבִּי עֲקִיבָא: "עַל פִּי אִשָּׁה לֹא"!

וְהִתְנִיָּא:

"רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֲלֵעָזָר אוֹמֵר מְשׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא:

אִשָּׁה נֹאמְנַת לְהִבִּיא גִיטָה,

מִקַּל וְחוֹמֵר.

וְמָה נְשִׂים שְׁאִמְרוּ חֲכָמִים אִין נֹאמְנַת לֹמַר: "מֵת בְּעֵלָה", נֹאמְנַת לְהִבִּיא גִיטָהּ,

זוֹ שְׁנֹאמְנַת לֹמַר: "מֵת בְּעֵלָה" - אִינּוּ דִין שְׁנֹאמְנַת לְהִבִּיא גִיטָהּ?!"

נְשִׂים שְׁאִמְרוּ חֲכָמִים - הוּא דְלֹא מְהִימְנִי,

אִשָּׁה בְּעֵלְמָא - מְהִימְנָא!

לֹא קְשִׁיא:

כָּאן - קוֹדֵם שֶׁהִחְזִיקוּ,

כָּאן - לְאַחַר שֶׁהִחְזִיקוּ.

19. קכב, א-ב

רש"י

משנה

אָמְרוּ לוֹ: מַעֲשֵׂה בְּבִנֵי לְוִי שֶׁהָלְכוּ לְצוּעַר, עֵיד הַתְּמָרִים, וְחָלָה אֶחָד מֵהֶם, וְהִבִּיאֹהוּ בַּפּוֹנְדֵק.
וּבְחִזְרָתָם אָמְרוּ לְפּוֹנְדֵקִית: "אֵיָה חִבְרָנוּ?"
נּוֹמֵית לָהֶם: "מֵת, וְקִבְרָתִיו", וְהִשִּׂיאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ.
וְלֹא תָהָא כְּהֵנָּה, כְּפּוֹנְדֵקִית?
אָמַר לָהֶן: לְכַשְׁתְּהָא כְּפּוֹנְדֵקִית נְאֻמְנַת.
הַפּוֹנְדֵקִית הוֹצִיָאָה לָהֶם מִקְלוֹ וְתַרְמִילוֹ וְסִפֵּר תוֹרָה שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ.

קכב, גמרא

מאי גריעותא ד'פונדקית'?

אמר רב כהנא:

"פונדקית" - גויה היתה, ומסיחה לפי תומה היתה.
זה מקלו, וזה תרמילו, וזה קבר שקברתיו בו.

וכן תני אבא בריה דרב מניומי בר חייא:

"פונדקית" - גויה היתה, ומסיחה לפי תומה היתה,
זה מקלו, וזה תרמילו, וזה קבר שקברתיו בו."

והא "איה חברנו" קאמרי לה!

כיון דחזיתיהו, בכיא.

אמרו לה: "איה חברנו"? אמרה להם: "מת וקברתיו".

מתני'
אמרו לו. לרבי עקיבא מעשה
בבני לוי כו':
נומית להם. אמרה להם:
ולא תהא כהנת. כלומר וכי לא
תהא בת ישראל או כהנת
מיוחסת נאמנת כפונדקית זו
גרועה ובגמי מפרש מאי
גריעותא:
אמר להם. רבי עקיבא:
לכשתהא הפונדקית נאמנת.
כלומר לכשימצא דבר זה אמת
שהאמינו את הפונדקית שהרי
לא עליה סמכו אלא לפי תומה
הסיחה והביאה להם מקלו
ותרמילו:
[ס"א לכשתהא כפונדקית
נאמנת. כלומר באותו ענין
שהאמינו פונדקית הוי נמי שאר
אשה נאמנת שהרי פונדקית
הוציאה להן ועל הסימנים
סמכו]:
והא איה חברנו קאמרי לה.
אלמא לאו לפי תומה הוה:
הוה בכיא. והיינו לפי תומה
דקודם ששאלוה התחילה
לומר:

20. קכב, ב

רפ"י

ונתלה בייחור של תאנה. אחז
בנוף של תאנה ופשחו לעשות
ממנו מקל:
פשחו. נתקו:
יישר כחך אריה. גבור חיל ולב
אריה יש לך:
יפה כוונת את שמי אריה. שכך
קורין אותי בעירי:
לא כך אמרת לי יוחנן בן יונתן.
דורש וחוקר היה אולי יהפוך
את דבריו לא כך אמרת לי
דמכפר שיחיא אריה שהכפר היו
קורין אריה ולא אותו:
דרישה. בדיקות כי האי גוונא
לכוין את דבריו:
וחקירה. באיזה יום ובאיזה
שעה:
משפט אחד יהיה לכם. וכיון
דאשכחן דכתיב בדיני נפשות
ודרשת וחקרת וגוי' (דברים יג)
הוא הדין לדיני ממונות:
כיון דאיכא כתובה למשקל.
כשתנשא על פיהם תטול כתובה
דמספר כתובה נלמוד כשתנשאי
לאחר תטיל מה שכתוב ליכי:
כדיני נפשות דמי. דהבא על
אשת איש בחנק הלכך עדי נשים
בדרישה וחקירה: הכי גרסינן
אמר ר' אלעזר אמר רבי חנינא
תלמידי חכמים מרבים שלום
בעולם שנאמר וכל בניך למודי
יי ורב שלום בניך:

תנו רבנן:

"מעשה באדם אחד שבא להעיד על האשה לפני רבי טרפון.
אמר לו: "בני, היאך אתה יודע בעדות אשה זו?"
אמר: "אני והוא היינו הולכים בדרך.
ורדף אחרינו גייס ונתלה בייחור של זית ופשחו,
והחזיר את הגייס לאחוריו.
אמרתי לו: אריה! יישר כחך.
אמר לי: מנין אתה יודע שאריה שמי?
בך קורין אותי בעירי: יוחנן ברבי יהונתן, אריה דמכפר שיחיא".
לימים חלה ומת.
והשיא רבי טרפון את אשתו".

ורבי טרפון לא בעי דרישה וחקירה?

והתניא:

"מעשה באדם אחד שבא לפני רבי טרפון להעיד עדות אשה.
אמר לו: "בני, היאך אתה יודע עדות זו?"
אמר לו: "אני והוא היינו הולכין בדרך,
ורדף אחרינו גייס, ונתלה בייחור תאנה ופשחו.
והחזיר את הגייס לאחוריו.
אמרתי לו: יישר כחך אריה!
אמר לי: יפה כוונת לשמי, שכך קורין אותי בעירי:
"יוחנן בן יונתן אריה דמכפר שיחיא".
לימים חלה ומת.

אמר לו: לא כך אמרת לי יוחנן בן יונתן דמכפר שיחיא אריה?
אמר ליה: לא,

אלא כך אמרתי לך: יוחנן בן יונתן אריה דמכפר שיחיא.
ודקדק עליו שנים ושלשה פעמים, וכיון את דבריו,
והשיא רבי טרפון את אשתו!"

תנאי היא.

דתנאי:

"אין בודקין עדי נשים בדרשה וחקירה,

דברי רבי עקיבא.

רבי טרפון אומר:

בודקין".

וקמיפלגי בדרבי חנינא.

דאמר רבי חנינא:

דבר תורה - אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרשה וחקירה
שנאמר: "משפט אחד יהיה לכם" (ויקרא כד, כב).

ומה טעם אמרו דיני ממונות אין צריכין דרישה וחקירה?
שלא תגעול דלת בפני לויין.

ובמאי קמיפלגי?

מר סבר: כיון דאיכא כתובה למשקל, כדיני ממונות דמי.

ומר סבר: כיון דקא שרינו אשת איש לעלמא כדיני נפשות דמי.

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא:

תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם,

שנאמר: "וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך" (ישעיה נד, ג).

הדרן עלך האשה בתרא וסליקא לה מסכת יבמות